

Resumo executivo e conclusións do Informe

Introdución

Perspectiva xeral

- Os impactos da pandemia, foron moi diferentes por países. Europa foi unha das zonas máis afectadas inicialmente, sendo España un dos países da UE, xunto con Italia, que sufriu una maior contracción na actividade económica.
- Co obxectivo de mitigar os fortes impactos provocados pola Covid-19, a maioría dos países adoptaron importantes medidas de política económica, tanto no plano monetario como no fiscal, financeiro ou laboral. En claro contraste co acontecido na crise de 2007, a Unión Europea, puxo en marcha un amplo abano de medidas no curto prazo que complementou con outros instrumentos destinados á recuperación da actividade económica no medio prazo
- A política fiscal marcou un punto de inflexión, cun orzamento que, máis alá da súa importante contía, asumiu por primeira vez que a financiación do mesmo se realizase a través da emisión de débeda conxunta.
- As medidas de mais calado foron as establecidas pola Comisión Europea coa creación dun instrumento, os Fondos Next Generation EU, por un importe de 750 mil millóns de euros, para financiar os gastos da recuperación.
- Os Expedientes Temporais de Regulación do Emprego (Ertres), foron o principal instrumento para suavizar o incremento do desemprego, protexer as rendas laborais e preservar o capital humano e, polo tanto, a produtividade de cara á recuperación económica
- A través do ICO, o Goberno creou unha liña de avais para empresas e autónomos de 100.000 millóns de euros, para facer fronte as súas necesidades de liquidez.
- Os efectos económicos da Covid-19 en España xa aparecen reflexados no comportamento do PIB no primeiro trimestre de 2020, aínda que a maior caída interanual vaise a dar no segundo trimestre, cando se produce o confinamento, -21,9%, unha das maiores observadas nas economías avanzadas e 7 puntos porcentuais máis que a media da zona euro
- En 2020, o PIB de España reduciuse un 11,3%, mostrando un dos resultados máis desfavorables das economías avanzadas.
- O proceso de recuperación da actividades en 2021 recóllese nun aumento do PIB do 5,5%, debido basicamente ao tirón da demanda interna
- No primeiro trimestre de 2022 vanse solapar os efectos derivados da vaga asociada á variante do omicrón, xa en clara desaceleración, co inicio da invasión de Ucraína por parte de Rusia.
- En relación co comportamento dos prezos, o impacto da Covid-19 foi deflacionista no ano 2020, se ben, a confluencia de diversos factores, vai a explicar como se pasa desde xaneiro de 2021 dun IPC do 0,5% ao 6,5% en decembro. No ano seguinte, estas tensión nos prezos agudizaranse

A economía galega durante a pandemia

- En 2019 a economía galega xa atravesaba unha fase de desaceleración na actividade, materializada nun crecemento do PIB do 1,1%. Este crecemento foi seguido por unha

fortísima contracción en 2020, -8,9%, que se manifestou con especial intensidade no segundo trimestre. A recuperación do ano 2021 vaise traducir nun incremento do PIB galego lixeiramente inferior ao de España e ao da Eurozona. Nos tres trimestres que levan transcorridos de 2022, o crecemento do PIB galego sitúase tamén por debaixo do observado no conxunto do Estado. Tanto no caso galego como no español, aínda non se ten recuperado o PIB de 2019.

- En 2020, desde a perspectiva da demanda, a formación bruta de capital e o gasto dos fogares, lideraron a caída do PIB, mentres que a freada sufrida polas exportacións superou á das importacións. Soamente os gastos das administracións públicas experimentaron un crecemento substancial, consoante coas medidas adoptadas fronte a crise.
- Polo lado da oferta, a paralización da actividade en 2020 impactou en todos os macrosectores, aínda que con desigual intensidade. A industria manufactureira foi a máis afectada (-10,4%) e o sector primario foi o que mostrou unha menor caída (-3,9%). Tanto a construción como os servizos mostraron taxas negativas próximas á da industria.
- En 2021 cambia o panorama, a pesar das sucesivas vagas da pandemia. O PIB subiu un 5,2% e todos os compoñentes da demanda volveron a mostrar taxas de crecemento positivas. Tamén o comercio co exterior recuperouse con forza. A intensidade da recuperación foi máis desigual desde a óptica sectorial. Os servizos e a industria manufactureira lideraron o crecemento da actividade, mentres que a construción e o sector primario continuaron en taxas negativas.
- No primeiro trimestre de 2022 produciuse unha forte caída dos contaxios e a volta progresiva a normalidade pero iniciouse a guerra de Ucraína (24 febreiro). Nos dous primeiros trimestres o crecemento do PIB experimentou taxas practicamente iguais a do cuarto trimestre de 2021 (5,1%), pero no terceiro xa se observa un crecemento sensiblemente inferior (2,5%).
- O mercado de traballo alterou radicalmente o seu funcionamento. Ademais dos efectos dos Ertes, en xaneiro de 2022 púxose en marcha a Reforma Laboral que tamén terá consecuencias inmediatas no mercado de traballo.

Mercado de traballo

Aspectos xerais. Actividade e inactividade

- Co inicio da pandemia e o confinamento, vaise producir un incremento da poboación inactiva, en detrimento do número de parados debido a que os métodos tradicionais de busca de emprego, quedaron temporalmente interrompidos ante o confinamento da poboación e a paralización de moitas actividades e o peche de empresas. Este fenómeno foi perdendo forza paulatinamente coa desescalada e a recuperación das condicións previas á crise.
- A utilización dos Ertes amortiguou os impactos da pandemia no mercado laboral. Os traballadores afectados por Ertes, clasifícanse como ocupados. O desemprego apenas creceu en 2020. O comportamento da poboación activa, así como os Ertes por un lado, e a clasificación dalgúns parados como inactivos por outro, explican a estabilidade, que tamén se observa en 2021; unicamente en 2022, parece iniciarse unha certa redución do paro en Galicia.
- A evolución da taxa de actividade neste período, tamén reflexa un comportamento relativamente regular, coa excepción do período de confinamento. A caída da taxa de

actividade xuvenil (16 a 29 anos) durante o confinamento foi bastante mais intensa (5,4 puntos) que a taxa total, acadando o valor mínimo no primeiro trimestre de 2021. A partir de aí o proceso de recuperación levou a que no terceiro trimestre de 2022 practicamente se acadasen os valores previos á pandemia. Subliñar que o diferencial existente entre as taxas masculina e feminina é sensiblemente inferior no caso do colectivo xuvenil en comparación coas taxas do conxunto da poboación en idade de traballar.

O emprego

- 2019 rematou cun total de 1.096.000 empregos en Galicia. No segundo trimestre de 2021 a cifra reduciuse en 45.000 postos de traballo, ata acadar un total de 1.050.400. A pesar das flutuacións exhibidas nas sucesivas ondas da pandemia, no terceiro trimestre de 2022 acadouse unha cifra de ocupación que superou a do ano 2019. Concretamente 1.113.800 ocupados.
- Por sexos, tanto o emprego masculino como o emprego feminino remataron 2021 recuperando o emprego perdido nos dous anos de pandemia. Pero nos tres primeiros trimestres de 2022, o emprego das mulleres mostra un mellor comportamento co dos homes.
- A taxa de ocupación, tamén experimentou suaves flutuacións en todo o período. A taxa masculina mantivo o seu diferencial positivo respecto da feminina.
- As diferencias do comportamento do emprego foron moi importantes no ámbito sectorial. Mentres que a taxa de variación do emprego total no período da pandemia foi do -0,9%, apreciase unha heteroxeneidade moi elevada nas taxas de crecemento por ramas, oscilando entre o -40% da industria do téxtil, coiro e calzado, e o 19,6% na rama de actividades inmobiliarias, financeiras e de seguros. No que leva transcorrido de 2022, cun crecemento medio da ocupación do 1,7%, as diferencias continúan sendo importantes, aínda que non tan acusadas.
- A perda de emprego asociada ao confinamento está concentrada no sector servizos. Segundo a EPA, entre o cuarto trimestre de 2019 e o segundo trimestre de 2020 a ocupación total reduciuse en 46.000 persoas, das cales, a gran maioría foron no sector servizos. E dos 43.000 empregos perdidos neste sector, unha boa parte corresponderon as ramas de hostalería, comercio, transportes, actividades profesionais e actividades artísticas, recreativas e de entretemento.
- O axuste no emprego afectou con moita máis forza ao colectivo dos traballadores máis novos.
- Por nivel de estudos, xa antes da pandemia destacaba a forte diferenza xa existente entre as taxas de ocupación que, en liñas xerais, sufriron poucas modificacións. Ao longo do período o colectivo que mostrou unha taxa de ocupación máis estable foi o correspondente ao emprego con estudos primarios. Nos segmentos con niveis educativos máis elevados, no trimestre do confinamento producíronse caídas de 3-4 puntos porcentuais nas taxas de ocupación respecto do cuarto trimestres de 2019. Na fase posterior de recuperación, tanto aqueles con educación superior, como educación secundaria de segunda etapa foron aproximando as taxas de ocupación ás que tiñan antes do inicio da pandemia.
- Por situación profesional as maiores caídas no trimestre do confinamento, corresponderon aos empresarios con asalariados, os asalariados do sector privado e aos autónomos. Soamente os asalariados do sector público exhibiran una taxa de crecemento positiva.
- Por tipo de contrato, emerxen unhas tendencias claras que mostran como o axuste do emprego recaeu nos traballadores con contrato temporal. Iso tivo o seu reflexo na taxa de temporalidade que, en todo o período estudado, pasou do 25,9% ao 18,3%, una

importante caída que mostrou unha especial intensidade a partir da posta en marcha da Reforma Laboral en xaneiro de 2022.

- Por tipo de xornada, produciuse unha leve caída do peso relativo dos contratos a tempo parcial, que pasaron de representar o 15% do total do emprego asalariado a finais de 2019 ao 14% no terceiro trimestre de 2022. Se tense en conta as catro modalidades de contratación, o axuste mais forte produciuse no segmento más precario do emprego, os asalariados con contrato temporal a tempo parcial, seguido dos temporais a tempo completo.
- A utilización dos Ertes foi un elemento clave no mantemento e na recuperación do emprego, sobre todo con respecto a súa evolución das crises anteriores. O recurso ao Erte foi maior nas mulleres que dos homes, pero en ambos casos, despois do elevado número de traballadores en Erte nos meses iniciais de confinamento, a traxectoria vai a ser claramente descendente, consoante co proceso de vacinación e de volta progresiva á normalidade.
- Se aos afiliados a Seguridade Social se restan aqueles afiliados acollidos a Ertes, teríamos unha visión alternativa da evolución do emprego efectivo, que se situaría claramente por debaixo do que se proporciona orixinalmente. En calquera caso, unha parte dos empregos en Erte teríanse conservado en caso de non existir este instrumento.

O desemprego

- Ao longo de 2020 a taxa de desemprego galega apenas variou, a diferenza do que se observa en España.
- Unha maior destrución de emprego xunto cunha menor caída dos activos a nivel estatal dan conta do aumento no diferencial observado na taxa de paro con respecto á taxa galega ao longo de 2020, diferencial que irase reducindo en 2021 e 2022 nun contexto no que a taxa de paro española mostrará unha caída máis intensa ca galega.
- A evolución da taxa de paro por sexos mostra unha relativa estabilidade.
- Por nivel de estudos, durante a pandemia, un dos colectivos que experimentou unha maior subida na taxa de paro foi o daqueles con educación superior (pasou dunha taxa do 7,7% en 2019 a 9,4% en 2020 e 9% en 2021). A forte caída da mobilidade neste período apuntase como un dos factores explicativos.
- Un colectivo especialmente afectado pola crise da Covid-19 foi o dos traballadores novos. A taxa de paro en todos os tramos de poboación máis nova a taxa creceu no 2020 e mantívose relativamente estabilizada no 2021. Soamente a partir de 2022 apreciase unha caída que afecta ao tramo de idade de 25-29 anos.
- Nos traballadores que levan máis de dous anos en paro, a taxa de paro diminuíu en 2020 con respecto ao ano anterior, e a caída afectou tanto a homes como a mulleres. En 2021 prodúcese un novo aumento destas taxas que, nos tres primeiros trimestres de 2022, nun contexto de mellora do mercado laboral, volven a caer. Apréciase unha saída cara a poboación inactiva nos momentos máis críticos da crise e de retorno a poboación activa cando se inicia a recuperación.

Salarios e custos laborais

- Aínda que en 2019 e 2020 os salarios pactados en convenio creceron por riba da inflación, estamos a falar de crecementos no entorno do 1% que non tiveron repercusión importantes no comportamento dos custos laborais; no contexto inflacionista de 2021 os salarios pactados crecen menos cos prezos e a subida dos custos laborais volveu a ser moi pequena. Pero nos nove meses transcorridos de 2022 ese diferencial incrementase substancialmente, condicionando de maneira importante a negociación salarial a necesidade de pactar unha política de rendas.

- Nos custes laborais a partida destinada a indemnización por despidos, xunto coa de prestacións sociais directas das empresas son a que tiveron un crecemento notable en 2020. No caso das indemnizacións por despidos a taxa de crecemento en 2021 se dispara pero, a pesar diso, a repercusión no custo laboral total foi relativamente pequena.
- En 2020, o numero de fogares por tramos de ingresos perdidos representan o 27% do total de fogares en Galicia. Os intervalos con máis fogares son aqueles que perderon entre 1000 e 5000 euros.

Desigualdade

- En España, a distancia social imposta durante o confinamento tivo un efecto asimétrico sobre o mercado laboral. Mentres que algunhas actividades se mantiveron ou incluso se reforzaron durante a pandemia, outras sufriron un cese total ou parcial mentres que un terceiro grupo mantívose grazas ao teletraballo.
- En 2020 o índice de desigualdade aumentou en Galicia quebrando a traxectoria descendente dos anos previos. O impacto diferencial que tivo a pandemia nos diferentes colectivos (especialmente nos asalariados máis novos con contratos temporais), explica en boa medida o aumento observado.
- Con información de 2021, a desigualdade salarial foi menor en Galicia que en España. Esta menor desigualdade é un feito diferencial que se ven mantendo ao longo dos últimos anos, sendo compatible co feito de que os salarios medios en Galicia sexan inferiores aos do conxunto do Estado.
- A desigualdade salarial en Galicia é maior no caso das mulleres e nas provincias de A Coruña e Pontevedra, se ben o diferencial no grado de desigualdade entre homes e mulleres é maior en Lugo.
- Se se toma como variable de referencia os ingresos netos dos fogares e non os salarios individuais, o grado de desigualdade en Galicia tamén resulta inferior ao da media española. A ratio S20/S80, mostra resultados similares

A industria

O sector industrial no seu conxunto

- Coa abrupta chegada da crise sanitaria o freo na actividade industrial foi moi drástico, até o extremo que no segundo trimestre de 2020 a xeración de VEB no sector manufactureiro foi máis dunha cuarta parte inferior á do mesmo período de 2019.
- A expectativa de que se atravesaba unha situación temporal e excepcional non se confirmou plenamente cos resultados de 2021, ano no que o VEB industrial creceu un 3,9% e o sector manufactureiro un 6,3%, o que non é de estrañar ante o abrupto freo da produción no segundo trimestre de 2020. A volta á normalidade non se produce na industria galega xa que os resultados reflicten a un sector moi estancado. A actividade no primeiro trimestre de 2022 empeora, sobre todo polo comportamento do sector enerxético. Os resultados do segundo trimestre dese ano son máis positivos (a industria manufactureira creceu un 4,2%), pero o dato avanzado do terceiro trimestre reflicte unha caída dun 0,9% indica que os problemas persisten.
- Índice de produción industrial xeral mostra o retroceso de 9 puntos en 2020 con respecto ao ano anterior. En 2021 recuperáronse 8 puntos, polo que produción

mantense por baixo da de 2019. Tampouco se recupera no primeiro semestre de 2022, xa que ese IPI foi case un punto inferior ao do mesmo período de 2021.

- A finais de 2020 contabilizábanse en Galicia un 2,2% menos de empresas que en 2019, porcentaxe superior ao do conxunto da economía e ao da industria española, ambos o -1,6%. A perda neta de empresas afecta a todos os sectores industriais, con dúas únicas excepcións: a industria química e as sociedades que fornecen electricidade.
- Sectores teoricamente favorecidos coa pandemia tamén perderon sociedades. Un caso especial é o do principal sector por facturación, as industrias alimentarias, que ao longo de 2020 viron como o número de empresas descendía un 1,8%.
- Os factores que inciden na espectacular escalada dos prezos industriais a partir de 2021 son moitos e moi diversos. En 2019 obsérvase unha caída xeneralizada dos prezos en todos os sectores, situación que se estabilizou en 2020. A partir de aí e coa progresiva saída da pandemia os prezos industriais aceleráronse até extremos non vistos nas últimas décadas. En 2021 o prezo dos bens enerxéticos creceu un 121,7% con respecto ao ano anterior, mentres os restantes sectores mantiveron crecementos máis moderados salvo no grupo de bens intermedios que presentou un incremento do 16,7%. A situación de aceleración dos prezos agrávase en 2022.
- A contención nos custos laborais en 2020 produciuse nun contexto no que o emprego industrial galego creceu ao redor de 3.000 persoas, cifra moito mellor do que a priori podería intuírse ante as peculiaridades dese período e aínda resulta máis sorprendente cando en 2021 rexistrouse unha perda de 11.700 ocupados, deixando ao emprego do sector moi por baixo do existente en 2019. Cabe pensar que en 2021 producíronse despedimentos que non se puideron realizar en 2020 o que provocou un estancamento nos custos salariais medios por traballador e ano.
- En opinión dos empresarios industriais o principal factor limitativo da produción foi a caída de demanda en todo o período, se ben, como cabería agardar, os factores esóxenos afectaron a produción e en especial no 2021.
- A facturación da industria galega concéntrase en só cinco divisións, das que destacan a alimentación e a fabricación de vehículos de motor. Entre as dúas absorberon en 2020 o 42,9% da cifra de negocios da industria o que é, practicamente, a metade da facturación do sector manufactureiro. En 2020 obsérvase que tanto alimentación como vehículos automóbiles tiveron unha evolución positiva, o que contrasta coa caída na facturación na maior parte das restantes actividades.

Os subsectores industriais

O sector enerxético

- Segundo o balance enerxético, en 2020 a xeración de electricidade en Galicia tan só diminuíu nun 1,1%, debido a baixada do 30,3% da produción das centrais con combustibles convencionais que compensou o incremento en renovábeis nun 14,2%. O consumo final caeu un 11,2%, porcentaxe que cabería agardar ante as restricións do momento as actividades produtivas, coa peculiaridade de que o uso de enerxías renovábeis incrementouse un 3,4%. Inega cuantifica a caída do consumo de enerxía final ante a Covid-19 nun 11,2%.
- O papel das enerxías renovábeis esta a ser moi importante en Galicia ao contribuír cun 75,7% á xeración eléctrica e experimentar un crecemento nese ano do 14,2%.

- O avance na transición enerxética tras a pandemia parece ineludible. A dinámica galega na actualidade reflicte unha potencialidade na produción de enerxías verdes vital para a sociedade e para a industria da Comunidade nas vindeiras décadas. Así, os anuncios sobre novas instalacións son constantes.

O sector de alimentos e bebidas

- Segundo o Plan Estratéxico do Clúster Alimentario de Galicia (2021-2025), este sector xeraba en Galicia en 2018 un VEB que supuña o 7,2% do PIB e o 10% do emprego total galego. Estes valores representan o 7,1% do PIB e o 8,6% do emprego do total do sector alimentario de España. A inicios de 2020, o sector configurábase en Galicia cun total de case 2.500 empresas.
- A produción en 2020 practicamente mantívose en niveis similares aos de 2019. Rexistrouse unha caída no IPI dun 0,9% e, a pesar dos problemas que foron xurdindo en 2021 e das restricións que se seguiron mantendo por mor da pandemia no segmento Horeca, nese ano rexistrouse un incremento do IPI dun 6,6%, porcentaxe inferior ao crecemento apreciado no conxunto da industria manufactureira galega. A información xa dispoñible do primeiro semestre de 2022 só mostra unha lixeira desaceleración na actividade.
- En 2020 os prezos da industria da alimentación mantivéronse estables. Na escalada xeneralizada dos prezos iniciada en 2021, este sector non quedou á marxe. Xa a finais de 2021, aumentaron un 6,7% e alcanzaron a taxa do 15,4% nos oito primeiros meses de 2022.
- O sector transformador de produtos do mar, no que predominan empresas de mediano e gran tamaño, lograron na pandemia un balance positivo. É significativo o incremento observado na fabricación de conservas de peixe.
- As cárnicas e os produtos gourmets experimentaron un retroceso na súa actividade ante o efecto Horeca.
- O sector lácteo, en especial a produción de queixos atopouse con dificultades, que se incrementaron unha vez que se foron superando os peores momentos da pandemia, debido ao pequeno tamaño da maioría das empresas e os problemas derivados das subministracións das materias primas.
- Unha parte do sector produtor de viño sufriu bastante, xa que existen moitas adegas de pequeno e mediano tamaño que non comercializan os seus produtos nos super e hipermercados. Aínda que nun primeiro momento pasárono moi mal, tamén hai que indicar que a súa recuperación foi moi rápida. Actualmente, moitas adegas non teñen produto para cubrir a demanda existente.
- O emprego coa Covid-19 apenas se resentiu no sector e practicamente non houbo Ertes.
- Ante a situación actual e a guerra de Ucraína, a subida dos prezos das materias primas causou serios problemas loxísticos que tensionaron moito a cadea de valor desde a produción primaria á transformación. Dous sectores que nestes momentos están a pasar un momento complicado son o cárnico e o lácteo.
- Actualmente en Galicia está a tentarse que se consolide algunha proposta para o Perte do sector, en todo caso difícil de armar xa que se trata de proxectos de contía moi elevada e con varios socios. Ademais, a incerteza actual non facilita a realización de grandes investimentos.

O sector da madeira e do moble

- A pesar do efecto hábitat e das vantaxes que o confinamento podería dotar a algún dos subsectores, as caídas, en termos relativos, na actividade e a ocupación foron en 2020 máis elevadas que no conxunto da industria e tamén que no sector manufactureiro. Os efectos foron moi fortes pero transitorios xa que, tanto en 2021 como no primeiro semestre de 2022, a recuperación na produción foi moi notable.
- A variación dos prezos no segmento da industria da madeira foi moi elevada tanto en 2021 como no primeiro semestre de 2022, o que está a ser un serio problema para a competitividade e para a súa carteira de pedidos.
- O segmento da serradura veuse beneficiado coa pandemia. Incrementouse notablemente a produción para a embalaxe, actividade que absorbe a maior parte do produto final deste subsector.
- Na actividade de maior facturación, a pesar do freo na produción que supuxo unha situación de confinamento, apreciouuse durante os primeiros meses da pandemia un incremento da demanda, debido ao efecto hábitat (arranxos domésticos para cubrir tanto tempo de lecer). Sen embargo, nos últimos meses, a subida do prezo da enerxía e das materias primas, minguo o desenvolvemento do sector.
- Os sectores especializados en mobiliario contract (empresas como Cándido Hermida ou Ramón García) e no retail foron os que máis sufriron coa crise sanitaria. De feito, gran número de propostas que estaban en curso non se puideron realizar. Aos peches obrigados dos establecementos comerciais uniuse, ante a aposta pola venda a través das canles en liña, a decisión do peche de tendas de grandes comercializadoras, sendo o caso máis emblemático o de Inditex.
- O sector do moble, no seu conxunto, tivo un comportamento similar ao contract e o retail. A actividade, en todos os produtores que venden produtos de consumo, quedou bloqueada.
- Coa pandemia aceleráronse no sector os procesos de dixitalización. Desde o clúster xunto coa administración promoveuse o cheque dixital e facilitouse a tecnoloxía para facilitar o teletraballo.
- A reflexión sobre a estrutura loxística nas cadeas de valor, que xa viña facendo desde anos atrás, agudizouse ante a pandemia ao comprobar o problema que supón a falta de stocks e subministracións para ir incorporando nos procesos produtivos.
- A excesiva dependencia cara aos mercados asiáticos veuse nitidamente coa pandemia. Tomáronse decisións para a produción nas proximidades da fabricación de ben final ou dos consumidores, circunstancia que suporá un cambio significativo ante o proceso de globalización seguido nas últimas décadas.
- O sector é moi dependente da construción. Tras a pandemia as perspectivas eran moi favorables, pero actualmente, as consecuencias da guerra de Ucraína, a subida dos tipos de interese e a posible recesión económica, lastran ao sector o que repercute na industria da madeira.
- No futuro, cabe agardar un notable desenvolvemento en todo aquilo relacionado coa bioeconomía. As fibras téxtiles son un primeiro paso, pero hai moitas posibilidades. Un exemplo son os cristais confeccionados en base de madeira. Son moitos os elementos que xa actualmente se están desenvolvendo.

O sector da automoción

- A tendencia ascendente de 2020 mantívose en 2021, ano no que a facturación alcanzou os 11.200 millóns de euros grazas a outra subida de tamén o 7,3%. Sen embargo, a traxectoria de 2021 e no primeiro semestre de 2022 reflectida no IPI mostra unha desaceleración nun período nos que xorden varios problemas que afectan a demanda e a loxística que fan que o sector non teña o pulo de momentos anteriores.
- Os resultados de Stellantis en Vigo poderían ser mellores xa que segundo a propia empresa en 2021 deixaron de fabricar sobre 100.000 vehículos pola carencia nas subministracións de microchips.
- Con cifras récords de produción, a pesar das carencias, os automóviles amontóanse nos almacéns de Vigo e a súa área metropolitana pola saturación dos portos de destino, a caída do tráfico marítimo internacional e os problemas na loxística
- O futuro da automoción é o vehículo eléctrico. O cambio climático e, consecuentemente, a redución das emisións de CO₂ obrigan á substitución dos coches diésel e de gasolina que teñen data de caducidade. A factoría de Vigo de Stellantis xa se está preparando para esta situación como tamén están a traballar neste asunto os fabricantes de compoñentes. Varias empresas da área metropolitana de Vigo xa se foron adaptando a esta nova etapa.
- No contexto actual a planta de automoción de Stellantis en Vigo non parece correr ningún risco de viabilidade. É unha das máis punteiras da compañía e hai programadas investimentos millonarios para adaptar á nova situación. O ideal sería que se aprobase un segundo Perte do vehículo eléctrico para que coa axuda de fondos europeos pódanse realizar os investimentos necesarios.
- Os cambios nas estruturas do sector afectaron seriamente ao emprego e á súa distribución. Stellantis, entón Grupo PSA, chegou a dispor en Vigo de 11.500 empregos directos. Hoxe esta cifra non alcanza os 5.500. Moitos empregos amortizáronse e son varios os factores que influíron niso.
- É posible que a robotización diminúa nun 25% a ocupación. En todo caso, a industria auxiliar non parou en todo este tempo e diversificouse incrementando a ocupación.
- Certamente, a fabricación de compoñentes, tras a crise sanitaria mantivo unha traxectoria moi positiva en todos os niveis. Cada vez son menos dependentes de Stellantis. A cifra de negocio coa factoría viguesa pode representar o 30% da facturación total.

O sector metalúrxico e de produtos metálicos

- O sector metalúrxico en Galicia ante un sector industrial moi potente na súa facturación e que, con todo, xera pouco emprego.
- O sector metalúrxico experimentou unha brusca desaceleración na produción, motivada polos altos prezos das tarifas eléctricas e dos combustibles e, tamén, por unha menor demanda ante a carestía destes produtos. O impacto do consumo eléctrico neste sector é moi elevado
- O sector de produtos metálicos confórmano un gran número de pemes, que, tras a pandemia teñen unha altísima carga de traballo. As perspectivas son boas e hai confianza en que xurdan novos proxectos. Entre as dificultades que lastran o desenvolvemento deste sector destacan catro: falta de persoal cualificado; carestía das

materias primas; a non chegada de fondos europeos que cofinancien investimentos; e un maior desenvolvemento da loxística.

- No segmento do aluminio, en Galicia localízanse grupos industriais de importancia. Céntranse no mundo da construción privada e da obra civil cara ao que, aproximadamente, destinan o 70% da súa produción. Tamén foron penetrado na industria, en xeral, cun peso importante en sectores como o naval. As perspectivas actuais, tras a pandemia, son esperanzadoras a pesar de que os custos enerxéticos, input determinante nesta industria, multiplicáronse por catro.
- As carpintarías do aluminio, no que traballan en Galicia ao redor de 1.700 empresas, tamén teñen boas perspectivas ante a carga de traballo existente. Igualmente o consumo de enerxía é determinante e de seguir esta escalada hai riscos de peches. Pérdese competitividade e pódense perder contratos pola diferenza de custos cos países europeos da nosa contorna. As achegas das administracións ás empresas para o pago de esta importante factura en Alemaña ou Francia non teñen nada que ver coa posición española.

O sector naval

- A evolución do IPI nos últimos anos amosa un dos peores resultados xa que, segundo este indicador, a produción no primeiro semestre de 2022 era case a metade da rexistrada en 2019. Isto reflicte un sector moi volátil e cunha demanda moi oscilante ante a evolución das carteiras de pedidos e a situación económico financeira que estaban a atravesar algúns dos estaleiros máis importantes da ría de Vigo.
- Coa crise sanitaria houbo un golpe á confianza nos estaleiros do sur de Galicia. Freáronse os investimentos xa que os armadores deixaron de encargar buques. Neste momento, en 2022, o sector comeza a dinamizarse e pódese dicir que xa está mellor do que estaba fai dous ou tres anos.
- Débese indicar que, en tempo da Covid-19, o sector sufriu dous golpes graves. O primeiro foi o peche de Vulcano e a pesar da súa adquisición por Astillero San Enrique está aínda na práctica pechado, O segundo golpe foi o de Barreiras. Trátase do estaleiro de maior dimensión da ría de Vigo e, recentemente, adquirido polo maior grupo naval de España, Armón.
- Os estaleiros do norte de Galicia, a situación actual de Navantia, tanto na súa factoría de Ferrol como na de Fene, é a mellor dos últimos tempos. Co inicio o pasado mes de abril de 2022 do corte da chapa da primeira das cinco fragatas F-110 que se prevén fabricar nos próximos 10 anos e xunto con outros pedidos supón que a carga de traballo nesta década da histórica factoría ferrolá sexa moi elevada. Doutra banda, en Navantia-Fene conseguiuase unha especialización na eólica mariña e na factoría estase a traballar con éxito.
- Unha preocupación recorrente no sector naval é o papel das industrias auxiliares tradicionais. A adaptación cara aos novos produtos é inevitable e neste novo proceso desapareceron auxiliares importantes.
- O Perte do sector naval, que aínda foi presentado a finais de outubro de 2022, indícase que o obxectivo é o de investir un total de 1.460 millóns de euros que contribúan a crear 3.200 postos de traballo. O obxectivo é o de impulsar proxectos transformadores da cadea de valor do sector. Tense aínda que desenvolver.

O sector da confección de prendas de vestir

- O negocio non está no sector industrial si non en todo o referente á loxística e a distribución dun produto que procede de lugares moi dispersos no mundo. De feito, o valor do importado nese ano de inicio da pandemia alcanzou os 5.442,68 millóns de euros, catro veces máis que a facturación do sector. As grandes empresas de deseño e comercializadoras case non contan cunha estrutura produtiva en Galicia.
- Segundo a Enquisa estrutural de Empresas (sector industrial) no sector de confección de pezas de vestir tan só traballaban 7.012 persoas en 2020 (ao que habería que engadir 2.610 persoas que traballan no téxtil de cabeceira) cunha facturación de 1.346 millóns de millóns de euros (154,3 millóns no téxtil).
- Como podería agardar ante a natureza dos bens que se producen e comercializan, a confección de pezas de vestir en 2020 tivo un peor comportamento que o que se observou no conxunto da industria.
- O incremento dos prezos no sector da confección de pezas de vestir non foi tan elevado como no doutros sectores craves na economía de Galicia.
- Como sucede noutros sectores cada vez é menor o número de traballadores cunha mínima cualificación en Galicia nun sector que, en principio, é intensivo en man de obra.
- Portugal segue sendo para Galicia un produtor moi importante aínda que non queda alleo aos problemas de man de obra que se observan en Galicia. O resto dos principais países provedores pódense situar en dous niveis. Por unha banda, estarían Marrocos, Turquía e Túnez e polo outro, o conxunto de países de Asia no que o prezo é o factor competitivo determinante. Nos últimos anos trocou a situación de China.
- As empresas galegas dominan bastante ben a xestión do problema de aprovisionamento. A relación cos provedores experimentou un cambio radical nos últimos anos e esta situación non se viu alterada coa pandemia. Hoxe en día a interacción das fábricas é continua.
- Na estrutura organizativa, a loxística complicouse co comercio en liña e a utilización de varias canles.
- No comezo da crise sanitaria o sector paralizouse e os establecementos reabríronse con moito medo nos demandantes para acudir a eles. Iso mesturouse cos problemas de loxística. Os gastos disparáronse nun contexto no que os produtos que se compraban fóra escaseaban. Actualmente, estes custos van baixando, pero xa nunca serán os que eran. En tempos, os custos loxísticos foron extraordinariamente baixos. Esta situación favorece a diversificación.
- Xa a finais de 2021 e 2022, a situación volveu á normalidade. Sen embargo, ante as moitas noticias negativas, os clientes volvéronse máis precavidos.
- Nos últimos anos detectouse unha cooperación moi intensa do sector coas empresas TIC.
- O desabastecemento nos tecidos non foi moi acusado tanto en 2020 como en 2021. Nos últimos anos avanzouse moito no deseño dos tecidos técnicos.
- Na pandemia intensificouse o problema da sustentabilidade. Socialmente, cada vez vese peor o usar e tirar. Cada vez a sensibilidade social é maior, aínda que o prezo segue sendo a variable máis relevante na demanda no sector.

O sector de artes gráficas

- Segundo o Directorio de Empresas do INE o sector contaba en Galicia con un total de 719 empresas antes do inicio da Covid-19 e un ano despois tiña 701, ou sexa 18 menos. A súa traxectoria, a tenor da información oficial publicada, resentíuse moito no primeiro ano da Covid-19.
- *packaging*, que debe entenderse como a actividade de embalaxe, viuse beneficiado pola situación creada pola crise sanitaria debido, sobre todo, ao incremento do comercio electrónico.
- A etiquetaxe é un segmento en crecemento e veuse favorecido pola evolución das grandes marcas.
- O sector comercial no que se engloba a xeración de libros, revistas ou pósteres, viuse moi prexudicado coa Covid-19 ante a caída na súa demanda.
- Na actualidade, e a pesar dunha certa recuperación trala pandemia, estímase que no sector segue existindo sobrecapacidade, na que está a influír a redución do uso do papel pola sociedade.
- O libro de papel lonxe de desaparecer é un produto que, desde a perspectiva do sector, mantense e foise transformando grazas á flexibilidade na súa produción. Sublíñase que o mercado do libro electrónico esta por baixo do 20% do total e as vendas en papel vólvense a consolidar.
- Varias ameazas inciden nun menor emprego. Compre destacar dous factores, a comercialización en liña, un mercado en expansión pero cada vez máis dominado por multinacionais, e a dificultade para incorporar novas tecnoloxías ante o pequeno tamaño das empresas.
- A política de Ertes na pandemia foi extraordinariamente beneficiosa para o sector. Acudiuse masivamente a eles aínda que xa en 2020, realmente a partir de xuño, non foron tan necesarios. A demanda foise recuperando a partir dos meses de verán.
- teletraballo utilizouse moderadamente e só durou uns meses. En artes gráficas se ben o teletraballo foi transitorio, trátase realmente dun fenómeno moi pendular.
- Coa Covid-19 intensificouse a aposta pola impresión dixital, a pesar do uso moi maioritario do offset. Con iso atopáronse novos nichos no traballo coas editoriais. O papel das administracións públicas.
- Na Covid-19, a política estrela a xuízo do sector foi, xunto cos Ertes, a levada a cabo polo ICO coas súas medidas sobre os préstamos. A situación financeira tras o estado de alarma foi, polo xeral, moi difícil.
- Constátase que a crisis da Covid-19 pouco tivo que ver coa de 2008. O seu efecto foi conxuntural e, nas artes gráficas, pode decirse que a súa duración non superou un ano.

Os servizos

O sector servizos no seu conxunto

- A actividade terciaria non foi onde máis caeu o VEB no peor ano da crise sanitaria, 2020. Sen embargo, un descenso dun 7,5% en termos constantes é un impacto serio para a

economía galega, a cal, aínda que se recuperou en 2021, non o fixo co suficiente empuxe como para alcanzar a actividade de 2019.

- Un elemento determinante no mellor comportamento dos servizos galegos foi a posición dos servizos facilitados polas administracións públicas. Observando a súa traxectoria xeral non parece que existise unha situación de emerxencia sanitaria. En todo o período mostrou un incremento no seu VEB real, máis elevado en 2021 (3,7%) que en 2020 (1,4%).
- Nos restantes subsectores a traxectoria non foi homoxénea. A volatilidade foi moi elevada, de tal modo que fronte aos descenso en 2020 dun 19,4% do VEB xerado polo comercio, hostalaría e transporte ou dun 16,1% de actividades artísticas, recreativas e outros servizos, en información e comunicación ou en actividades financeiras e seguros rexistráronse variacións positivas.
- Tres grupos do sector terciario absorben ao redor da metade do VEB galego. Este elevado peso relativo mantívose moi estable no tres últimos anos.
- En canto os sectores máis prexudicados pola pandemia, a hostalaría viuse máis afectada no conxunto de España que en Galicia, no comercio apreciouse unha caída na actividade máis intensa en Galicia. Noutra band destaca o bo comportamento da actividade de información e comunicacións, moito máis dinámica en Galicia que no resto de España.
- En 2020 perdéronse en termos netos nos servizos galegos sobre 2.300 sociedades de tamaño moi diverso, o que obviamente freou o progresivo incremento dos últimos anos nos que non se alcanzaron os valores de antes da crise financeira de 2008.

Os subsectores dos servizos

O sector TIC

- Este megasector que aglutina tanto empresas de servizos como industriais, en 2019 agrupaba en Galicia a un total de 3.665 empresas e 24.338 traballadores. Esta última cifra é menor si tómanse as afiliacións á Seguridade Social (18.984 persoas).
- Unha segmentación habitual das empresas que configuran este sector é a seguinte: Informática, Telecomunicacións, Industrias Comerciais TIC, Reparación TIC, Manufacturas TIC, Servizos Web e Publicacións TIC. Cada unha destas áreas mostra características propias e a problemática que xorde en cada unha é diferente.
- Coa pandemia incrementáronse as necesidades dixitais das empresas e familias. Moitas empresas tiveron que modificar a súa relación con provedores e clientes obrigados a interaccionar a distancia, polo que resulta esencial para conseguir esta interacción o emprego de ferramentas telemáticas.
- O aumento na demanda motivou un incremento na produción do sector TIC galego. Ademais, nas necesidades inherentes á situación sanitaria destacan as do sector de telecomunicacións debido ao auxo do teletraballo e á necesidade de mellorar a calidade das comunicacións.
- Os incrementos máis significativos da actividade apreciáronse nos acondicionamentos necesarios para o teletraballo (solucións na nube) e para o comercio electrónico que non só consiste en crear tendas en liña. Certamente, fixéronse moitos portais novos de venda.
- Un efecto da pandemia foi tamén o incremento no uso do comercio electrónico como medio de venda das empresas TIC galegas. Segundo Osimga, en 2020, o 31,7% das

empresas realizaron vendas por internet, un 7,1% máis que en 2019 e destas empresas un 31,4% tiveron un incremento na súa facturación motivado pola situación sanitaria sobrevinda.

- Nos períodos de estado de alarma e de confinamento evitáronse as reunións presenciais e fíxose un uso intensivo das ferramentas en liña co fin de manter unha relación fluída entre provedores e clientes.
- No estado de alarma calcúlase que sete de cada dez empresas evitaron reunións presenciais cos seus clientes e que unha de cada tres implantou ou modificou as súas ferramentas dixitais ou plataformas para facilitar as compras en liña.
- Coa crise sanitaria intensificouse o teletraballo que alcanzou ao 92% das empresas con máis de 10 asalariados e ao 61% das microempresas. O incremento desta fórmula foi particularmente intenso nas industrias comerciais TIC e nas informáticas.
- En 2021, tras o inicio do fin da crise sanitaria determinadas empresas do clúster enfrontáronse a problemas novos e de difícil solución. É o caso da crise dos microchips nas empresas que fabrican hardware. Non son moitas en Galicia, pero algunha compite a nivel mundial.
- Ao sector actualmente en Galicia ten carencias nos perfís laborais. Non se atopan traballadores en moitos ámbitos e iso cortocircuita o crecemento e a creación de emprego.
- A inflación e o aumento nos custos, por agora, non se contemplan como un gran problema no sector. Tampouco a evolución dos custos enerxéticos. Aínda que o saldo de variación no número de empresas é positivo, houbo peches importantes.
- Un reto de futuro é lograr a integridade do proveedor xa que ao vender solucións tecnolóxicas o cliente non sabe ben o que realmente está a comprar.
- Un fito importante para o sector foi a creación da Cidade das TIC na antiga fábrica de armas da Coruña co apoio das administracións e cun peso especial da Universidade da Coruña. En base a iso solicitouse a Axencia de Intelixencia Artificial que finalmente funcionará na Coruña.

Comercio polo miúdo

- A evolución da cifra de negocio do comercio polo miúdo, tras o obvio e forte impacto da pandemia nos meses de confinamento, non se recuperou plenamente nos períodos posteriores. A facturación foise desacelerando até o extremo de que os resultados obtidos desde o verán de 2021 móstrannos unha sistemática caída na facturación, situación contraria ao observado noutras actividades do sector terciario.
- Pola súa natureza, nas vendas de alimentación obtivéronse, salvo nalgún período, mellores resultados que nas das restantes actividades comerciais polo miúdo.
- Afortunadamente, esta evolución nas transaccións non tivo un comportamento simétrico no emprego. Sen embargo, a pesar dos Ertes, a elevada temporalidade no comercio motivou unha caída na ocupación do 6,4% no tres primeiros trimestres de 2020. Tamén neste período descendeu significativamente o número de contratos iniciais asinados, un 26,6%.
- Os resultados do período de confinamento e ante o peche dos establecementos mostran o total descenso na actividade. As transaccións reducíronse en máis dun 80% de tal modo que a segunda quincena de marzo de 2020, todo o mes de abril e inicios de maio a actividade paralizouse. Non é até a segunda semana de maio co inicio da

desescalada cando comeza a recuperarse a actividade que aproximadamente é o 77% da existente antes da crise.

- En 2022 o comercio polo miúdo permaneceu moi estancado sen apenas cambiar o gasto alcanzado en 2021.
- No momento do inicio da pandemia veu, para moitos sectores, no peor momento. Así, en moda e complementos o confinamento do 14 de marzo supuña o inicio da tempada primavera-verán. Toda a mercadoría xa estaba comprada e, desgraciadamente, non se podía vender.
- Houbo dous factores que aliviaron o problema. As axudas públicas a través dos créditos ICO avalados polo goberno central e os Ertes por forza maior que contribuíron a aliviar os custos laborais.
- A situación de peche da actividade reforzou a tendencia que xa viña observando anos atrás nas principais estratexias de expansión das empresas. O pequeno comercio ten que tentar aproveitar as plataformas para así poder crear unha boa rede de vendas en liña. A situación actual tende, por tanto, a unha tenda física en cada cidade e participar na web en todo o mercado mundial.
- O papel das administracións no desenvolvemento do comercio polo miúdo galego é moi importante. Ademais da importancia que teñen as axudas á dixitalización, valóranse moi positivamente, as iniciativas das administracións na compra de bonos polos que se asume unha parte dos gastos en determinados sectores do comercio polo miúdo.
- Os Ertes foron decisivos para evitar unha maior crise en sector. Actualmente hai problemas para atopar persoal nas tendas. Son varios os factores que inflúen niso. Os salarios vixentes están por baixo da media.
- O aforro enerxético e a normativa obrigatoria que deben seguir os establecementos tamén está a crear problemas. En liñas xerais está a cumprirse o preceptuado, aínda que a configuración de moitos establecementos dificulta o cumprimento.

O turismo

- Os resultados obtidos mostran como o turismo foi unha das actividades máis afectadas pola crise da Covid. En marzo de 2020 paralizouse de forma radical e só se volveu a alcanzar unha certa normalidade no terceiro trimestre de 2021. As restricións á mobilidade vixentes desde o inicio da crise (confinamento, peches municipais, etc.) impediron o normal funcionamento deste servizo. O progresivo retorno á normalidade, produciuse nunha contorna económica diferente.
- A recuperación conseguiuase grazas aos turistas residentes en España. O fin das restricións á mobilidade e a necesidade de viaxar, xunto coa incentivación do uso dos establecementos hoteleiros por parte das administracións públicas, motivou un impulso que se amplificou en 2022, ano en que os resultados en canto ao número de viaxeiros residentes en España xa superan claramente aos de 2019.
- Hai unha asimetría na evolución das visitas do turismo español fronte ao turismo estranxeiro. As restricións nos lugares de orixe e destino dos posibles pasaxeiros xunto coa situación económica internacional foron factores que, entre outros, permiten explicar a ausencia destes turistas en 2021. Sen embargo, esta tendencia modifícase drasticamente en 2022, no que a presenza de viaxeiros non residentes en España xa alcanzaba os niveis de 2019 no primeiro semestre do ano.

- A pesar da positiva evolución en 2022 da actividade, o emprego non se recuperou. Nas gráficas tamén suxiren que tras os peores momentos de pandemia e coa recuperación, a situación estrutural do sector mantívose practicamente inalterada.
- A estacionalidade, co retorno á normalidade, volve ser moi alta e o tempo de estancia media segue sendo baixo. Ademais, desde o sector indican que o gasto do turista é menor ao que se realizaba antes da pandemia, nun contexto dun sensible incremento dos custos.
- A evolución negativa do sector motivada pola pandemia afectou a todo tipo de establecementos hoteleiros.
- A evolución das tarifas medias diarias non estivo acorde cos bruscos cambios observados na demanda. Os prezos en agosto de 2020 (a pesar da caída na actividade) foron similares aos de 2019 (só caeron un 1,1%), mentres que no mesmo mes de 2021, momento no que xa había unha certa relaxación coas restricións, o incremento foi dun 12,7%. En agosto de 2022, os prezos incrementáronse un 5,7%, case a metade que a taxa de variación interanual do IPC en Galicia nese mes.
- O sector non estaba preparado para afrontar un impacto desa dimensión. Foi, sen dúbida, dos que máis sufriu coa pandemia xa que a parálise na actividade foi total.
- O nivel de resistencia do sector en Galicia foi superior ao doutras comunidades autónomas españolas. Débese ter en conta que en torno ao 90% das empresas turísticas están en mans de familias, polo xeral, galegas. É un sector con predominio dos autónomos que fixo un esforzo singular para poder seguir na actividade nunhas circunstancias moi adversas. Pola contra, a experiencia dos grandes grupos empresariais foi distinta xa que se atopaban con máis recursos para afrontar esta situación.
- Un dos principais problemas foi a xestión da man de obra, moi numerosa neste sector. Unha boa parte tivo que estar nos Ertres por forza maior, pero o abandono e a carencia de traballo no sector turístico, motivou que un gran número de traballadores buscasen emprego noutros sectores.
- O sector está moi atomizado e adáptase con certa facilidade ás novas situacións. Esta rápida aceptación produciuse cando, nalgúns casos, houbo que acudir á fórmula do teletraballo.
- Durante os peores meses da pandemia víronse con claridade as carencias das infraestruturas existentes e, en especial, o funcionamento da rede nas casas de turismo rural. A dixitalización, nos últimos anos acelerouse a pasos axigantados. Revolucionou ao sector e hoxe en día os negocios non son rendibles senón contan coas vantaxes da dixitalización.
- No momento actual de dixitalización do sector bótase de menos que non haxa máis información (ás veces carécese dela) sobre os clientes desde o momento no que entran a unha páxina, tales como o seu lugar de procedencia, canto tardan en facer unha reserva, a estancia media, etc.
- Nos últimos meses a evolución dos prezos das subministracións e dos produtos que compra a restauración afectou excesivamente ao sector. A factura da electricidade subiu de tal modo que a estrutura de custos modificouse substancialmente. Este incremento non se trasladou, por agora, aos prezos.
- Tras a pandemia e a pesar das consecuencias da guerra de Ucraína o turismo en Galicia é un negocio rendible. Ao se tratar no seu maior parte de empresas familiares, a substitución xeracional está a converterse nun problema. Un gran reto de futuro para vencer a temporalidade é apostar polo turismo de eventos e de congresos.

- A implantación do bono turístico por parte da Xunta de Galicia tamén foi unha acción altamente positiva para o sector como un apoio desde a administración autonómica para saír da crise provocada pola pandemia.

O sector do audiovisual

- A traxectoria do sector antes da pandemia era positiva, aínda que aínda non se alcanzaron os resultados previos á crise de 2008.
- Iniciada a pandemia, os primeiros efectos da crise foron demoledores. Entre febreiro e marzo de 2020 pecharon ao redor de 50 empresas en Galicia.
- Estes resultados negativos suxiren un atraso nunha boa parte dos proxectos que xa se estaban realizando e un freo para o inicio doutros novos. Afortunadamente, os empresarios do sector indicaban que non se estaban producindo perdas significativas de clientes, nin tampouco se estaba observando un especial incremento na morosidade
- Co inicio da pandemia cambiaron os modos de traballo. Tres de cada catro empresas recorreron ao teletraballo. No 29% reestruturáronse as xornadas laborais flexibilizando os horarios. Unha de cada catro empresas presentou un Erte.
- As expectativas empresariais con respecto ao final da pandemia eran moi positivas, xa que unha boa parte dos empresarios esperaban que os proxectos suspendidos non se cancelasen definitivamente e que fosen xurdindo novas iniciativas.
- A pandemia foi un acicate para buscar novos modelos de negocio, no sentido que, maioritariamente, búscase a diversificación a outros ámbitos do audiovisual.
- As pautas no trinomio: Producción - Distribución - Emisión cambiaron radicalmente ante o desenvolvemento das plataformas e o seu papel no mercado.
- Actualmente, as distribuidoras xa non son o que eran e os circuitos de emisión tampouco. Aínda así, aquí en Galicia, a TVG segue sendo un dos motores do sector, tanto nos contidos de series, películas ou nos programas de entretemento.
- O negocio está cada vez máis vinculado ás plataformas. Estas mesmas están na actualidade reconsiderando o contido da súa actividade.
- En Galicia séguese facendo todo tipo de contidos. Con todo, algúns decaeron, como é o caso da animación, que no seu día foi moi importante.
- Polos retornos que se xeran, as administracións públicas apoian a realización de rodaxes no seu territorio, así, como hai unha promoción do sector en canto o fomento e divulgación da cultura. En Galicia, desempeña un papel moi relevante a Axencia Galega das Industrias Culturais.
- Coa Covid incrementouse o apoio público ao audiovisual ao incluír dentro do financiamento nun novo eixo os fondos React, procedentes dos fondos europeos para a recuperación. Dentro destes fondos cabe destacar en Galicia o deseño do Hub Audiovisual da Industria Cultural que se traduce nun investimento de 9,6 millóns de euros no período 2021-2023.

O comercio externo galego na pandemia

Que variou nos trazos xerais do comercio?

- En 2020 as exportacións caeron, en termos monetarios, un 5,9 %, mentres que as importacións o fixeron nun 15,8%. Nun contexto de estabilidade de prezos, esta evolución suxire que a pesar dunha situación mundial de emerxencia Galicia, o fluxo exportador galego logrou manterse e os seus resultados foron mellores aos alcanzados polo conxunto do Estado.
- O saldo comercial incrementouse notablemente, un 78,8%. Este saldo tradicionalmente é positivo, o que contrasta co habitual elevado déficit do comercio español.
- Os resultados galegos en 2021 son os mellores dos últimos anos, xa que non só recuperan o perdido en 2020, senón que superan en termos monetarios, en especial nas exportacións, o alcanzado en 2019.
- A intensa aceleración dos prezos elevou sensiblemente o valor monetario do comercio galego no primeiro semestre de 2022, aínda que os resultados en termos reais seguen mostrando a vitalidade desta actividade na que as importacións crecen máis que as exportacións, o que supón unha deterioración no saldo da balanza comercial.
- En 2021, o grao de apertura, peso da suma das exportacións máis as importacións no PIB, era do 72%, seis puntos máis que en 2019. As exportacións xa representaban o 40% do PIB galego, cifra obxectivo nos plans estratéxicos da administración autonómica para 2020 e que antes da pandemia antollábase como inalcanzable.
- No período 2020-2022 persiste o elevado grao de concentración en determinados sectores e capítulos arancelarios.
- Sen embargo, nas importacións acentuouse o proceso de diversificación, mesmo en 2020. A pesar do espectacular incremento dos prezos dos combustibles (partida importante no fluxo importador) os valores dos índices móstrannos unha estrutura máis diversificada froito, seguramente, da evolución da automoción e da confección de pezas de vestir.
- Mentres en 2020 e 2021 o peso do comercio intraindustrial caeu lixeiramente (o que significa un aumento no comercio interindustrial), cos datos dispoñibles de 2022 obsérvase un incremento que podería obedecer a factores conxunturais.

Que pasou coa estrutura de prezos?

- Tras un longo período de estabilidade nos prezos, as tensións inflacionistas existentes a partir de 2021 alteraron significativamente calquera estudo de comercio externo que se realice en termos monetarios. Os resultados en volume móstrannos, en todo caso, unha traxectoria similar á que se obtén cos valores monetarios.
- A apatía no comercio mundial observada en 2020 levou un descenso nos índices de prezos dos dous fluxos e no referente a Galicia no valor do importado. Tanto en 2021, como sobre todo en 2022, a escalada dos prezos foi bastante xeneralizada aínda que as excepcións sectoriais son en Galicia relevantes. Apréciase a estabilización dos prezos nun dos sectores do comercio máis importante, a automoción. A subida no prezo dos combustibles minerais, tanto no petróleo en bruto (predominante en importacións) como no refino son espectaculares.

- O cambio na estrutura de prezos con variacións desiguais nos diferentes sectores modificou a estrutura de prezos relativos e complicou as relacións comerciais ante unha inflación moi xeneralizada e que, por tanto, expórtase dun territorio a outro.

Como se modificou a estrutura do comercio por sectores?

- No primeiro ano de pandemia, os dous cambios máis relevantes no fluxo exportador prodúcense na confección de pezas de vestir e na venda de automóviles. En canto a este último, certamente e a pesar dos problemas que puidesen ocasionar a falta de subministracións e os peches puntuais da factoría de Stellantis en Vigo, apréciase un incremento do 32,2% no valor do comercializado. Pola contra, a traxectoria da división de confección de pezas de vestir foi a contraria. O freo no comercio apréciase nas operacións realizadas en Galicia (o groso son as de Inditex) que nese ano dirixíronse maioritariamente a Polonia.
- En 2021, xa nunha dinámica diferente dos prezos, a estrutura das exportacións por divisións aseméllase máis á de 2019. Tras o brusco incremento das vendas en automoción, o sector ese ano estabilízase nos valores de 2020 mentres que se recuperou o comercio na confección de pezas de vestir. A evolución dos prezos en combustibles e materias primas, ao elevar o peso relativo do petróleo e da metalurxia, motiva unha redución no doutros sectores relevantes como é o caso da alimentación, que crescendo un 11,1% reduce nun punto o seu peso relativo.
- O máis significativo do fluxo exportador no primeiro semestre de 2022 foi a evolución de refino de petróleo que ante o espectacular crecemento do seu valor xa duplica o peso relativo alcanzado en 2021, e un notable descenso na venda de automóviles.
- Os cambios observados no inicio da pandemia na estrutura das importacións non foron tan marcados como nas exportacións. O máis significativo foi o freo nas compras de petróleo e no sector da confección. Iso motivou que o liderado de vehículos de motor e alimentación sexa aínda máis notorio.
- En 2021, a estrutura das importacións cambia significativamente con respecto a 2020, situación que se fai máis patente nos resultados do primeiro semestre de 2022 ante o brusco incremento do valor dos combustibles. De entre os sectores significativos tamén foi moi inflacionista a importación de alimentos.
- A análise por capítulos arancelarios amosa que 10 capítulos absorben, antes e despois da pandemia, máis do 70% do total do comercio, tanto en exportacións como importacións. Destes 10 capítulos, 9 son os mesmos en ambos os fluxos de comercio.

Variou a distribución territorial?

- O comercio galego segue concentrado na súa contorna máis próxima. Dous de cada tres euros exportados diríxense á zona euro e iso permaneceu practicamente inalterado nos últimos anos.
- A única novidade importante foi a recuperación do comercio cos continentes non europeos en 2021 e 2022 en niveis similares aos de 2019, aínda que o seu peso relativo é moi baixo si compárase co comercio que se mantén con Europa.
- As exportacións galegas á Europa e África teñen un peso superior ao do conxunto de España aos doutras variables económicas como o PIB ou VEB. Esta situación persiste no tempo.

- Desde hai décadas o peso da Unión Europea nas importacións galegas é moi inferior ao das exportacións. Esta asimetría suxire que mentres os nosos clientes localízanse na contorna máis próxima e iso ocorría tanto en 2019 como en 2021, os nosos provedores están máis dispersos polo cinco continentes.
- O peso das importacións procedentes da Zona Euro non alcanza o 50% e caeu notablemente no primeiro semestre de 2022. Pola contra, tras a pandemia apréciase un substancial aumento de provisións provenientes do continente americano, debido sobre todo a un maior comercio cos Estados Unidos.
- Francia e Portugal séguense mantendo, do mesmo xeito que na década anterior, como os principais lugares de orixe e destino das exportacións e importacións.
- O freo na automoción reduciu o comercio co mercado francés, mentres que a partir de 2020 intensificouse con China, pero sobre todo cos Estados Unidos. Este país pasa a ocupar o terceiro lugar no primeiro semestre de 2022 no ranking galego desprazando ao país asiático.
- Non obstante, a dependencia das importacións galegas co mercado chinés segue sendo importante como tamén o é o comercio con Marrocos, país co que, a diferenza de China, mantense tamén un intenso fluxo exportador.
- Nas importacións, México e Libia ocupaban un lugar preeminente no ranking galego en 2019 e a contía do comercio cae espectacularmente a partir de 2020. O continuo cambio nos provedores de combustibles minerais explica as variacións tan elevadas.

En que provincias observáronse os cambios máis significativos no comercio exterior?

- No fluxo exportador apréciase unha traxectoria diferente entre A Coruña e Pontevedra en 2020. Pontevedra recupera o liderado en Galicia cun 52% do valor total exportado. Iso debeuse aos incrementos en dous dos capítulos de maior peso nesta provincia, vehículos automóbiles e conservas de peixe.
- Os dous sectores nos que está especializada a provincia da Coruña, confección de pezas de vestir e combustibles minerais, tiveron un significativo retroceso debido a unha demanda mundial moi débil en ambos.
- O fluxo exportador de Lugo e Ourense en 2020 tamén se viu afectado pola crise sanitaria, especialmente en Lugo no sector do aluminio e os seus produtos químicos, sector tamén afectado polos anuncios de Alcoa sobre o peche da factoría e as dificultades na venda cara un novo propietario.
- A recuperación do fluxo comercial en 2021 foi asimétrica nas dúas provincias da fachada atlántica. Mentres en A Coruña recuperouse o comercio de confección e acelerouse a venda de combustibles minerais ante a reactivación da demanda o que provocou o seu encarecemento, en Pontevedra mantívose no sector do automóbil unha dinámica similar á de 2020, aceleráronse a venda de produtos da pesca, pero descendendo as compras das conservas de peixe.
- En canto ao fluxo importador, o tradicional predominio de Pontevedra faise máis patente en 2020 debido a que as importacións de compoñentes da automoción manteñen, en liñas xerais, o seu ritmo habitual. Pola contra, na Coruña o valor das importacións reduciuse considerablemente, debido, sobre todo, ao freo no comercio de combustibles minerais (o principal produto).
- En 2020 en Lugo tamén diminuíu o valor do importado aínda que, a compra de minerais relacionados coa industria de aluminio foi moi similar á do ano precedente. En Ourense

tamén se observou unha caída no valor das compras dos produtos que predominan nas súas importacións.

- En 2021 recuperábase o comercio da maior parte dos produtos máis relevantes comercializados desde a provincia da Coruña e en especial, das importacións de combustibles minerais (que, sen embargo, non alcanzan o valor de 2019). En Pontevedra aumenta en menor grao debido ao leve ascenso no valor dos compoñentes de automoción cuxas cifras quedan lonxe das de 2019.
- As cifras de Lugo en 2021 non son positivas ante a evolución negativa das materias primas do sector do aluminio. O incremento observado en Ourense explícase pola duplicación do valor das compras de aceites de xirasol.
- A aceleración dos prezos dos combustibles, materias primas e alimentos reflíctense nos resultados provinciais de 2022. No primeiro semestre, a importación de combustibles desde A Coruña xa é moi similar á realizada en todo 2021. Iso eleva o peso relativo desta provincia que pasa a ocupar o primeiro lugar no ranking galego superando a Pontevedra.
- Lugo e Ourense mantéñense as pautas de 2021 e ante a carestía dos produtos, o valor das importacións, en ambos os casos, superará ás do ano anterior.

Que pasou coa contía de empresas galegas internacionalizadas?

- En 2020, a pesar dunha menor facturación no exportado, mantívose relativamente estable o número de sociedades que comercializaban no estranxeiro. Pola contra, en 2021, rexístrase un inusitado aumento no número de empresas na práctica totalidade de sectores destacando as manufacturas do consumo. Este empuxe non se freou no primeiro semestre de 2022.
- En 2020 aumentou o número de sociedades que importaban bens nos sectores fabricantes de bens de equipo e de manufacturas de consumo. En 2021 o salto de 13.696 empresas a 19.482, con crecementos espectaculares en todos os sectores, reflicte un aprovisionamento externo inusitado.
- A pandemia axudou á internacionalización do aparello produtivo galego. As circunstancias de 2022 parecen suxerir un retroceso neste impulso de buscar mercadorías de todo tipo nos mercados internacionais.

O comercio de Ucraína e Rusia con Galicia

- O peso relativo das exportacións galegas con Ucraína e Rusia roldaron en 2019 o 0,35% e o 0,53% respectivamente do total mentres que as importacións o fixeron nun 0,61% e un 1,33%. Estas porcentaxes, que variaron pouco en 2021, suxiren que o impacto directo do brusco freo no comercio en 2022 ha de ser moi baixo.
- As transaccións de maior contía son as importacións procedentes de Rusia debido, sobre todo, ás compras de combustibles minerais. Estas alcanzaron o seu máximo en 2011 e 2012 e logo estabilizáronse en cifras sensiblemente máis baixas.
- As exportacións galegas a ambos os países son en valor, salvo no caso de Ucraína en 2020, menores que as importacións e están menos concentradas. Este fluxo de comercio tamén practicamente desapareceu a partir de febreiro de 2022 e no caso de Ucraína centrábase en vehículos automóbiles, pesca e produtos químicos, mentres que desde Rusia se adquiría insecticidas e funxicidas, pezas de vestir de punto e máquinas e aparellos eléctricos.

Investimento Estranxeiro Directo (IED) recibido e emitido na pandemia

IED recibido

- A cifra de 2020 de 89,9 millóns de IED non supuxo unha caída descoñecida nesta variable, xa que resultados menores se obtiveron en 2014, 2015 ou 2018. Esta contía reflicte que Galicia, do mesmo xeito que o doutras comunidades autónomas non ten un excesivo tirón se se compara co atractivo de Madrid, que en 2020 alcanzou un IED de 18.496,5 millóns de euros, ou sexa, multiplica por 206 a que recibiu Galicia.
- A cifra tan raquítica de 2020 é o froito dun conxunto de pequenas operacións das que, en conxunto, só dous países achegaron máis de 30 millóns de euros, Reino Unido e México.
- Ao igual ao sucedido no conxunto da economía española, en 2021 o IED recibido por Galicia máis que duplicou o logrado en 2020. Persistiu a tradicional volatilidade motivada por investimentos puntuais.
- A orixe deste IED está en multinacionais xa instaladas en España que reinvesten os seus beneficios no propio país. Así, aproximadamente a metade do IED recibido en 2021 procede do territorio español do sector do comercio e da intermediación do peixe.
- En canto a 2022, os datos do primeiro semestre apuntan a unha forte desaceleración no fluxo investidor, o que podería cambiar si frutifican algunhas das operacións anunciadas ao amparo dos recursos achegados polas administracións públicas e, en particular, os fluxos procedentes dos fondos de resiliencia da Unión Europea.

IED emitido

- Na pandemia a traxectoria do IED emitido segue moi condicionada por as operacións do Grupo Pontegadea e por Inditex.
- O volume de investimento en 2020 non foi moi diferente ao dos anos precedentes debido a un investimento singular no sector do comercio polo miúdo de pezas de vestir, mentres que en 2021 houbo un descenso espectacular (os peores resultados dos últimos anos) máis debido a factores conxunturais sobre os investimentos inmobiliarios e comercio polo miúdo nun momento de pandemia. O fluxo recupérase plenamente no primeiro semestre de 2022.
- En 2020 o investimento estrela correspondente ao sector do comercio polo miúdo canalizouse a través dun clásico país intermediario, os Países Baixos. De non existir esa operación a cifra de IED reduciríase a algo máis de 300.000 euros, correspondendo a actividades inmobiliarias (aluguer de edificios) a maioría dos investimentos dirixidos a Reino Unido e a Luxemburgo (neste caso como país intermediario).
- Os poucos resultados de 2021 susténtanse en operacións dirixidas cara a América do Norte, en concreto cara a Estados Unidos e Canadá na construción de edificios e actividades inmobiliarias.
- O fluxo desinvestidor nestes últimos anos en Galicia foi relativamente baixo comparándoo co investimento realizado.

O Igape e Gain ante a pandemia

O Igape

- O problema fundamental ao comezo da Covid foi a liquidez empresarial. Por iso incidíuse nas políticas de financiamento dirixidas cara á carteira de préstamos das sociedades galegas.
- Sendo a política de préstamos e avais a que mobilizou o maior apoio ao investimento, o Igape tamén realizou no primeiro momento da pandemia unha serie de actuacións específicas para que, dentro das posibilidades de cada empresa, conseguísese reestruturar a actividade produtiva para conseguir en Galicia a fabricación do equipamento necesario nese momento.
- O apoio ao investimento empresarial motivado pola pandemia estendeuse a dous sectores específicos, comercio e turismo (máis en concreto a hostalaría e a restauración), debido á urxente necesidade de ter que realizar un gasto extraordinario para a adaptación dos locais de negocio ás esixencias sanitarias. A maiores, a Administración Xeral do Estado articulaba no conxunto do Estado e, por tanto, con incidencia en Galicia as súas actuacións de urxencia para conseguir obxectivos similares.
- Tras o apoio ao acceso ao crédito das pemes, a segunda medida de maior impacto foi as axudas a proxectos de dixitalización para facer fronte á situación creada pola Covid-19. Estes últimos apoios dirixíanse á adquisición de equipos informáticos e outros equipamentos electrónicos, licenzas de software e os dispositivos de conectividade necesarios si traballábase na zona rural
- O Igape neste período de pandemia mantivo o conxunto de liñas programadas e vixentes en exercicios anteriores ao amparo do marco de financiamento comunitario para 2014-2020, período que en realidade pode alcanzar até o 31 de decembro de 2023.
- A excepcionalidade na pandemia, en canto á disposición de fondos europeos, foi a creación dos fondos Next Generation EU, efectivos no período 2021-2024 pero que en realidade perdurarán até 2026.
- Nun contexto de incerteza, a Xunta deseñou unha oficina especial a través do Igape para a tramitación destes fondos e presentou un conxunto de 354 proxectos de cooperación público-privada, por unha contía de 19.698 millóns de euros, susceptibles de conseguir este financiamento. Actualmente, a totalidade destes fondos está xestionada pola administración central. A carteira existente de proxectos é elevada e o risco existente é que non se atope para moitos deles un acordo axeitado.
- Na articulación dos proxectos teñen unha especial relevancia os denominados Perte (Proxectos Estratéxicos para a Recuperación e Transformación Económica), actuacións de gran calado e cun especial arrastre. Son 11 os PErtes aprobados en España até finais de maio de 2022.
- A percepción xeral que se ten sobre os resultados dos Perte é dunha certa frustración, xa que o alcanzado até agora dista moito das expectativas anunciadas. A participación é moi baixa.
- Unha crítica que se pode formular aos Perte é que o seu deseño non se corresponde coa realidade do tecido produtivo.
- A sociedade Impulsa Galicia foi creada en 2021 pola administración autonómica, na que tamén participan Abanca, Reganosa e Sogama, coa finalidade, como xa se indicou

anteriormente, de canalizar os investimentos que se poderían realizar cos fondos europeos de recuperación.

- Xestionadas a través do Igape, en canto as actuacións da administración autonómica, son moi relevantes as iniciativas empresariais prioritarias declaradas ata mediados de decembro de 2022 polo Consello da Xunta de Galicia.
- O outro instrumento nos fondos Next Generation EU, xunto co Mecanismo para a Recuperación e a Resiliencia, é o React-EU. Estaba dotado na súa totalidade con 50.600 millóns de euros cos que se pretenden dar continuidade ás respostas iniciais adoptadas polos diferentes países ante a crise motivada pola pandemia.
- Neste período o Igape potenciou as axudas á internacionalización. Apréciase un significativo incremento nas mesmas ante o feito evidente de que nunca houbo tantas empresas importadoras e exportadoras en Galicia como neste último exercicio.

O Gain

- En 2020 Gain contaba cunhas liñas de axuda programadas previamente que se dirixían, por unha banda, ao apoio á investigación tanto de base como aplicada dirixida á captación de talentos, aos grupos de investigación das universidades galegas ou aos centros de coñecemento tanto públicos como privados e, polo outro, a facilitar a innovación tecnolóxica do tecido produtivo.
- Ante a pandemia e sobre a marcha deseñáronse un conxunto de actuacións tendentes a tentar axudar a resolver as novas situacións xurdidas coa crise sanitaria. Destacan o apoio aos proxectos de investigación galegos, a comercialización de solucións innovadoras para reducir o impacto da pandemia, e involucrar a empresas tecnolóxicas, universidades e a innovadores nun “hackathon para atopar solucións aos problemas derivados das crises da Covid-19”.
- Tamén en 2020, proporcionáronse axudas para poder participar nas diversas convocatorias abertas por outras entidades públicas ou privadas, modificáronse condicións dos programas vixentes e interrompéronse prazos de presentación.
- En 2021, xa con máis tempo para planificar as medidas necesarias para abordar a situación sanitaria, prestouse unha especial atención aos proxectos de I+D+i relacionados coa Covid e que contribuísen á transición dixital do sector produtivo galego.
- Os programas de 2022, Gain presenta un amplo abanico de axudas nun contexto no que se valora a I+D+i doutro xeito ao que se fixo na crise financeira de 2008, cando á hora de buscar onde se podía recortar o gasto público, a política tecnolóxica foi unha das principais candidatas.